

VARGHA DOMOKOSNÉ: TITTEL PÉTER PÁL (1784–1831)¹

**Digitalizálták a Magyar Tudománytörténeti Intézet munkatársai,
Gazda István vezetésével.**

Életének minden eseményét jól ismerjük. Amikor 1830-ban a Tudós Társaság, a matematikusok közül elsőként, rendes tagjai közé sorolta, Tittel a társaság részére megírta életrajzát – a kor szokása szerint harmadik személyben és latin nyelven.

Tittel Péter Pál a pásztói plébánia anyakönyvében őrzött bejegyzés szerint 1784. június 28-án született a mátraalji kisvárosban. Szülei a szabad sorban élő Tittel János és Krón Margit voltak. Tanulmányait szülővárosában kezdte meg. Később Gyöngyösön, majd Kecskeméten tanult. Az 1800/1801-es esztendőben belépett az egrí kispapok közé. Filozófiai és teológiai tanulmányait az 1805/1806-os tanévben fejezte be. Ezt követően kinevezték az egrí líceum tanárának.

Tittel kiváló jellembeli és szellemi képességekkel rendelkezett, de ezekhez méltó ambícióinak megvalósításához – szegénysége miatt – mindig gazdag pártfogókra volt szüksége. Kegyességük folytán sok különleges kedvezményben volt ugyan része, de amikor a pártfogó megharagudott rá és megvonta tőle bizalmát, akkor Tittelt mindig keserű csalódások érték kiszolgáltatott helyzete miatt. Egyetlen emberben nem csalatkozott soha, a nála 27 évvel fiatalabb tanítványában, Montedegoi Albert Ferenchen. Az ő általa írt nekrológ a másik biztos kalauz Tittel életének megismeréséhez.

Azt, hogy Tittel igen korán kiemelkedett paptársai közül, tudásán és szorgalmán túl Sztáray Mihályné gróf Esterházy Eleonóra (1758–1820) egrí szalonjának köszönhető. A grófnő, akit Tittel egyik levelében „nemes barátnőm”-nek nevezett, igen megkedvelte a fiatal pap tanárt. Az is bizalmas kapcsolatukat bizonyítja, hogy külföldi tartózkodása idején Tittel a grófné házába küldte leveleit, nem pedig liceumi otthonába. A pásztói kádármester fia az Egerben ma is meglévő Esterházy-palotában, a grófnő személyes közreműködésével szerezte nyelvi, irodalmi és zenei műveltségét, és itt sajátította el igen kellemes társasági modorát. Ebben a házban ismerkedett meg pártfogójával, báró Fischer István egrí érsekkel is, aki évekig viselte költséges útjainak terhét.

Tittelt az a kitüntetés érte, hogy 1809-ben Fischer érsek őt szemelte ki az akkor már évek óta vezető nélkül lévő egrí csillagvizsgáló igazgatójának, és e célból tízhónapos bécsi ösztöndíjat is biztosított számára.

Nagylelkű mecénás volt Fischer érsek, s a tudományok tisztelője. Magának Ludovika császárnénak, Ferenc császár feleségének ígérte meg, hogy az egrí csillagvizsgálót régi pompájában állíttatja helyre, és megfelelő személyt is talál az élére. Ha azonban Tittel Pál és Fischer István érsek levélváltását tanulmányozzuk, szomorúan tapasztaljuk, hogy a kettejük kapcsolata nem az apa–fiú viszony volt, amint azt a levelek megszólítása után gondolnánk,

¹ Forrás: Vargha Domokosné: Három bukott angyal. Tittel Péter Pál (1784–1831), aki magyar csillagász akart lenni. = Természet Világa, 1997. 11. sz. pp. 521–524.

hanem valójában úr–szolga kettős. Tittel hálásan tisztelte érsekét azért, hogy külföldi útjait nagylelkűen finanszírozta, de igen sértette önértetét, amikor az rendre utasította leveleiben. Tittel szelíd alázattal megfogalmazott válaszlevelei át vannak itatva a kiszolgáltatott helyzete miatt érzett fájdalommal. A köztük időnként fellépő feszültség kiváltó oka mindig anyagi természetű volt. Az érsek pazarlásnak tekintette Tittelnek természetes szükségletként érzett igényeit. Így vissza-visszatérő téma volt közöttük, hogy bécsi tartózkodásuk idején Tittel szolgát szeretett volna magának bérelni. A Pázmáneum, ahol lakott – s ahol annyi kellemetlensége volt azért, mert éjszakai megfigyelőmunkája miatt időnként hajnalig kimaradozott – idegen hely volt számára, amelynek szigorú szabályait nem tudta megszokni.

Hogy mit érzett Fischer érsek Tittel iránt? Nehéz megmondani. Leveleiben „Szeretett Fiam”-nak hívta, ami aligha volt pusztán formalitás. Az összeg, amit Tittel útjaira áldozott, részben saját zsebéből, igen jelentős volt. Mint okos, művelt ember, valószínűleg megérezte Tittelben az átlagnál tehetségesebb tudóst, és abban reménykedett, hogy előmenetele által az egri líceum fénye is növekedni fog. Csak akkor romlott meg köztük a viszony, amikor rájött arra, hogy mások sokkal nagyobb hatással voltak „Szeretett Fiára”, aki az idegen befolyás hatására kicsúszott kezei közül.

A bécsi obszervatórium nem tartozott a fejlettebbek közé a 19. század legelején. De két kiváló csillagász dolgozott itt, akiket a budai csillagászokhoz, Weiss Ferenchez, Bogdanich Imre Dánielhez, Pasquichhoz bensőséges baráti kapcsolat fűzött. Ők ketten, Franz von Paula Triesnecker és Tobias Bürg voltak Tittel jó szellemei Bécsben.

Tittel mindent megtett annak érdekében, hogy teli zsákkal térjen haza Bécsből, de az ott töltött tíz hónap ehhez nem volt elég.

„Egerbe visszatérve éreznie és tapasztalnia kellett csillagászati tudásának hiányosságait, de az égiek tudománya iránti szeretet annyira behálózta, hogy nem tudott megválni tőle: a tanítómesterek hiányát saját szorgalmával akarta pótolni, és oly meggondolatlan buzgalommal, hogy alig két év alatt csaknem tönkrement vaseszsége” – írta önéletrajzában.

A „tanítómesterek hiánya” bizonyára azt jelentette, hogy Tittelnek az egri líceumban nem volt egyetlen szellemi partnere sem. Másrészt a bécsi obszervatórium elavult berendezése sem segítette a korszerű szakmai ismeretek elsajátítását.

Betegsége alatt a naptárszámítási munkák végzése mellett csillagászati könyvek tanulmányozásával fejlesztette tudását. Bécsből tetemes könyvcsomaggal tért haza – ezeknek a beszerzéséért is állandó harcot kellett vívnia az érsekkel –, ezek között volt Gauss korszakalkotó munkája az égitestek mozgásáról.² A könyv tanulmányozása közben ellenállhatatlan vágyat érzett, hogy a szerző tanítványaként szerezzék meg azt a tudást, amellyel a könyv írója őt elbűvölte.

Bizonyára még mindig működött Sztárayné szalonja, és Fischer érsek is rendszeres látogatója volt a társaságnak, mert Tittelnek, ha nem is azonnal, ez a második útja is engedélyeztetett. Eltekintve az egri egyházmegye anyagi problémáitól, egyéb okok miatt sem volt egyszerű a döntés az érsek számára. Tittel második tanulmányútja nemcsak jóval hosszabb és ezért költségesebb volt az előzőnél, hanem ideológiailag veszélyes protestáns környezetben kellett a katolikus papnak hosszú időt eltöltenie.

Fischer érsek félelmei a maga szempontjából egyáltalán nem voltak alaptalanok. Az a Tittel, aki több mint két év után visszatért Egerbe, már nem volt azonos azzal az engedelmes fiúval tisztelettel adózó ifjú pappal, aki elment. Emberemlékezet óta ő volt az egyetlen katolikus pap, aki polgára lehetett a göttingeni egyetemnek, a Georgia Augustának.

Tittel igen boldog volt Göttingenben, ahová 1815. október 23-án érkezett meg. Ez a város nemcsak Gausst és tanítványait, s a Georgia Augustát jelentette számára. Tittel megismerkedett egy olyan polgári életformával, amely Egerben akkortájt még ismeretlen volt.

² Theoria motus corporum coelestium (1809)

A göttingeni egyetem tanárai nem szorultak rá mecénások támogatására, a város biztosította jövedelmüket, amely függetlenséget nyújtott számukra. Egyetlen feladatuk volt, hogy munkával kiérdemeljék a beléjük fektetett bizalmat. Tittel örömmel dolgozott és feszültségek nélkül, szorgalmának eredménye az imádott Gauss elismerése és bizalma volt. A Gauss-ház nyitva volt előtte. A magyar pap-csillagászt Gauss felesége és gyermekei is szeretettel fogadták (Gaussnak ekkor már öt gyermeke volt, s a két kisebbik, akik már a második házasságából születtek, még igencsak aprócskák voltak.)

Gauss mellett mindenkinek állandóan dolgoznia kellett. Tittel másfél év alatt egy könyvecskét is megjelentetett Göttingenben.³ A naptárkészítéssel kapcsolatos számítási problémák már Egerben is foglalkoztatták.

Gauss az újonnan felfedezett kisbolygók pályaszámításaival foglalkozott évek óta, és ilyen feladatokkal bízta meg tanítványait, köztük Tittel is, akinek göttingeni tartózkodása alatt két cikke jelent meg a Pallas pályájának számításairól.

A fennmaradt levelek mutatják, milyen nagy különbség van Tittelnek Fischer érsekhez fűződő kapcsolata és a Gauss–Tittel-viszony között. Az érsek iránt érzett hálás szeretetet megrontotta a kiszolgáltatottság fájdalma. Tittel megkapott Gausstól mindent, amire egy fiatal tudósnek szüksége volt a tudóssá éréshez. A Gausshoz küldött leveleket a mélységes tisztelet mellett a természetes, közvetlen meleg hang jellemzi.

Valószínűleg maga Gauss ajánlotta Tittelnek, hogy csillagászati ismereteinek és szellemi horizontjának kiszélesítése céljából Göttingent elhagyva Párizsba, majd innen tovább Londonba utazzon. Gauss jó tanácsokon kívül ajánlólevelekkel is ellátta kedves tanítványát.

1817 húsvét vasárnapján érkezett meg a francia fővárosba. Itt találkozott a néhai Joseph Lalande unokaöccsével, Michel Lalande-dal és Laplace-szal, Zách közeli barátaival. Ebben az időben báró Podmaniczky József is a városban tartózkodott.

Tittel nagyon jól érezte magát Párizsban. Gauss ajánlólevelére minden kapu kinyílt előtte. Részt vehetett a francia akadémia és a Bureau des Longitudes tudományos ülésein, s rendszeresen látogathatta a párizsi obszervatóriumot, ahol engedélye volt arra is, hogy csillagászati megfigyeléseket végezzen az intézmény híres műszereivel.

De maga a város is vonzotta, a szabadság eddig nem ismert fuvallatát érezte meg. „Ebben a városban inkább hódolnak a tudomány méltóságának, mint a helyreállított királyságnak” – írta önéletrajzában.

Göttingenben azokkal a viszonyokkal ismerkedett meg, amelyek közt szabad ember módjára lehetett és volt érdemes dolgozni. Egész további életében ide vágyott vissza.

Párizs azért bővülte el, mert egyszerre a világ közepében érezte magát. „...a világ minden részéről annyi híres ember sereglett össze ebbe a városba, hogy felsorolásuk nem érne véget, másrészt bőséges választékkal kínálóznak a művészeti intézmények is” – írta.

Párizsban teljesen szabad volt, katolikus pap voltát sem kellett tagadnia.

A legnagyobb újdonságot számára mindezekon túl báró Podmaniczky József és baráti társasága jelentette. „T. P.-nek lehetősége nyílt, hogy ismeretségi körét kibővítsen és elmélyítse... Ehhez járult hozzá – legyen hálás emlékezete – báró Podmaniczky Józsefnek barátsággal határos ragaszkodása is” – hogy ismét az önéletrajzból idézzek.

Mint ahogy az már az előzőekből is kitűnt, a bárót szoros szálak fűzték a magyar csillagászokhoz. Számos közös ismerősük és témájuk lehetett Tittelrel. A minden jóra fogékony Tittel számára – aki bizonyára azért is boldog volt, hogy ebben az idegen világban anyanyelvén beszélhetett Podmaniczkyval – feledhetetlen élményt jelentett, hogy életében először egy kiváló politikussal társaloghatott, akinek egész életét hazája szolgálata töltötte be. A külsőleg jelentéktelen, púpos báró, akiről azt is megírták, hogy a hölgyeknek is kedvence volt, sziporkázó szellemével elbűvölte környezetét. Kiválóan zongorázott, és mint hajdani

³ Methodus technica brevis... Göttingen, 1816.

színházi intendáns jártas volt az irodalomban és a színházi világban. Ami azonban a legnagyobb hatással volt a mi egri pap-csillagásunk további sorsára, hogy a protestáns főúr házában módja volt megismerkedni a katolikus klérus reformereivel, többek közt a híres Gregoire abbéval is.

Párizsba Gauss ajánlóleveleivel érkezett Tittel. A magyar báró londoni barátaihoz ajánlotta be.

Londonban egy egészen másfajta, eddig ismeretlen jóval találkozott Tittel: az állam jótékony szerepével. A greenwichi Királyi Csillagdában, ahol a világ legdrágább csillagászati műszereit pillanthatta meg, örökös törvény biztosította az állandó létszámot és a folyamatos fejlesztést. Az intézmény évek óta hatalmas kötetekben hozta nyilvánosságra csillagászati megfigyeléseit. Tittel is kapott ajándékba néhány ilyen kötetóriást, amit ma is őriznek a Sváb-hegyen.

Különleges élmény volt azokat a műszereket látnia, amelyekkel Bradley annak idején az aberráció és a mutáció jelenségét észlelte.

Húsz év telt el azóta, hogy Zách Ferenc itt járt. Joseph Banks, akivel Tittel is találkozott, még mindig a Royal Society elnöke volt. Ramsden már rég meghalt. William Herschel pedig, akinek látására Tittel annyira vágyott, nagy csalódást jelentett számára.

„Mindezek után – írta önéletrajzában – még alkalmam kínálkozott arra, hogy a Windsor közelében lévő falucskában, Slaugh-ban William Herschelt meglátogassam. Halála előtt öt évvel tisztelegtettem előtte, mint egy hős előtt, aki itt-ott már rozsdásodó fegyvereit letéve babéroktól övezett nyughelyén pihent. A templom teteje, melyben Herschel Uránia papjaként szolgált, az égbolt maga volt.”

1817. október 17-én szép emlékekkel és könyvekkel megrakodva visszatért Párizsba, és október 22-én végképp búcsút vett a várostól, s a benne élő kedves barátoktól.

1817. december 14-én már Bécsben keltezte Gausshoz írt levelét. A párizsi és angliai beszámoló mellett szó esik a levélben a budai csillagászok csatározásáról is.

„Nehezen szakadok el Greenwich-től, hogy a bécsi ügyekre térjek. Littrow ugyanis borzasztó elégtételt vett, amennyiben a budai viszonyokat Pasquich metsző és sokoldalú szidalmazásával szinte a császári trón elé vitte.”

1818. január 18-án Budán keltezett levele már részletes beszámolót ad a Pasquich–Littrow-viszonyról. Tittel, akit Littrow különleges kedvességgel fogadott Budán, teljesen elfogulatlan a vitában. Régről és igazán szerette és tisztelte Pasquichot, és igen sajnálta nehéz helyzetét. „...együtt őket egyetlenegy ízben láttam, érsekemnél, aki kedvemért mindkettőt meghívta asztalához. Egymás iránti viselkedésük valóban feltűnő volt, különösen mivel teljesen véletlenül egymás mellé ültették őket. (Körülbelül úgy festettek, mint egy civakodásba merült házaspár, amikor előkelő idegen lepi meg őket.)”

Tittel 1818 áprilisában nagy lelkesedéssel fogott hozzá az egri csillagda igazgatásához. „Képességeihez mért próbálkozásai közönybe ütköztek” – saját szavaival röviden így festette a helyzetet.

Nem kell magyarázni, milyen szűk kisváros lett egyszerre Eger Tittel számára. Paptársai, akiket irigység fűtött – amin különben csodálkozni sem lehetett –, mindent megtettek annak érdekében, hogy elhidegítsék tőle pártfogója szívét. Albert Ferenc szerint:

„Fischer érsek, az ő nagylelkű jóakarója, ki haladott kora és azon csalódásnál fogva, melyet e jeles főpap saját reményei és sorsa dolgában tapasztalni kénytelen volt, Tittel irányában hidegebb, s a rágalom sugallatai iránt hajlandóbb lett és elhalt anélkül, hogy Tittel a jóakarója által neki kilátásba helyezett kitüntetésben és jutalomban részesült, vagy legalább az egri csillagda kellő fölszerelést nyert volna...”

Tittel teljes tetterőt, gazdag ismereteket és nagy tapasztalásokat, tehát minden kellő tulajdönt összpontosítva bírt ugyan lelkében arra, hogy a benne helyezett nagy várakozásoknak meg is felelhessen, de a csillagda, melyen működni hivatva volt, nem felelt

már meg a tudomány azon állásának, melyre gróf Esterházy püspök ideje óta óriási sebességgel haladott volna. Most állott be fordulópont Tittel életében, s most mutatkoztak első nyomai azon kínos lélekharcnak és sok viszálynak, melyekkel hogy e szép lelkű és ritka műveltségű férfiú ezentúl folyamatosan küzdjön, kárhóztatva volt a sorstól...”

Hat évet töltött Egerben remények nélkül. Egri tartózkodásának eredményeként egy magyar nyelvű csillagászati tanulmánya jelent meg a Tudományos Gyűjtemény 1820-as évfolyamában 'Astronomiai értekezés az 1820-dik esztendőbeli nevezetes napfogyatkozás alkalmatosságával' címmel. Cikkét a nagyközönségnek írta, magyar nyelven. Kifejezte benne vágyát arra, hogy ő legyen első mestere a magyar nyelvű csillagászati irodalomnak.

Békés évek a hegytetőn. Csak attól az átkozott szegénységtől kellene megszabadulnia. 1824 szeptemberében került Tittel a Gellérthegyre. Nem bántotta, hogy Pasquich is ottmaradt. A Gellérthegy tetején felépült obszervatórium, még így, kissé leromlott állapotban is, Tittel számára maximális lehetőségeket látszott biztosítani. Alkalmat arra, hogy felhasználjon mindent, amit eddig tanult, látott és tapasztalt. Ez a legtöbb volt, amit egy csillagász Magyarországon elérhetett.

Pasquich 1825-ben otthagyta a Gellérthegyet, Tittel pedig maga mellé vette az akkor még csak 14 éves Albert Ferencet, aki hűséges, tehetséges segítőtársnak bizonyult, és a csillagvizsgálóhoz való ragaszkodását a legnehezebb időkben is hősiiesen igazolta.

Az, hogy mi volt Tittel szellemi úti poggyászában, amikor a Gellérthegyre érkezett, már az eddigiekből is elképzelhető. Az alkalmanként fellépő komoly nehézségek is kiküszöbölhetők lettek volna, ha a gellérthegyi munkálataira nem olyan kurta időt, mindössze hat évet kap Tittel a sorstól. Mindnyájan tudjuk, milyen semmi idő ez egy tudományos munkaprogram végrehajtására.

Mi az, ami a Gellérthegyen Tittel igazgatása alatt történt?

1825-től kezdődően mindennapi szorgos megfigyelőmunka folyt. Fennmaradtak az észlelési naplók ennek bizonyításául. „Ernyedetlen szorgalommal éjjel-nappal folytatván a csillagászati észleleteket, ezek rövid idő alatt sok ívrétű nagy köteteket töltöttek be, és volt idő, hol sem Tittel maga, sem én hetekig le nem vetköztünk, s rendesen nem aludtunk, hanem a csekély számú és csillagászati észleletek által minduntalan félbeszakított szünóráinkban csak felöltözve és széken ülve szundikáltunk” – írja Albert közös munkáikról.

Fennmaradtak a 16 éves Albert Ferenc matematikai és csillagászati vizsgatételei, amelyek bizonyítják, mennyi időt és energiát fektetett Tittel arra, hogy tanítványából méltó partnert faragjon magának. A megmaradt jegyzékek mutatják: Tittel kiterjedt levelezést folytatott külföldi csillagásztársaival. A levelek ezúttal nem személyes ügyekről szólnak, hanem tudományos problémákról, szakmai kérdésekről. Tittel gyümölcsötvetni tudta azt, hogy annak idején jó benyomást tett külhoni társaira. Sajnos a válaszlevelek, pl. Gauss Tittelhez írott levelei, amelyeket Albert még jól ismert, azóta jórészt elvesztek.

Tittel társasági ember volt. Ez azt jelentette, hogy a Gellérthegy rendszeres találkozóhelye lett a magyar szellemi élet kiválóságainak. Írók, politikusok és költők egyaránt szeretettel látogatták a hegyet. „Különös kitüntetésben részesíti Tittel nagy hazánkfia, gróf Széchenyi István...” – írja Albert –. Feledhetetlenek előttem azon órák, amelyekben e két ritka férfiú beszélgetéseit mint fültanú hallgathattam.”

Tittel boldoggá tette, hogy a Tudós Társaság – a matematikusok közt elsőként – tagjai közé sorolta. 1828-tól rendszeresen részt vett az előkészítő megbeszéléseken. Elvállalta, hogy elkészíti – és részben el is készítette – a matematikai fogalmak magyar nyelvű jegyzékét. Két bírálatot is készített – természetesen magyar nyelven – matematikai tárgyú könyvekről. Igen szépek a Wiegand-féle 'Conversations Lexikon' magyar kiadása számára készült szómagyarázatai – különösen a történeti jellegűek. Minden címszó egy-egy kis irodalmi és szakmai remekmű. (Csak az első két betű címszavai készültek el.)

Tittel nemcsak a tudósok között találta meg a helyét, szívesen látott vendég volt a pesti polgárság vendégszerető házaiban is.

Mi volt az, ami Tittel a sok jó ellenére akadályozta munkájában?

A Pasquich igazgatósága idején uralkodó rossz szellem Tittel idején már csak rossz emlékként kísértett. Albert fellépésével pedig példamutatóan szép volt munkájuk összhangja. De volt Pasquichnak másik hagyatéka is. Az üres igazgatói kassza. A különbség az volt, hogy Pasquich magányos emberként megtehetette, hogy a hivatalos összeget kipótolja a sajátjával.

Az 1820-as évektől már nem számított valamirevaló csillagvizsgálónak az, amelynek önálló kiadványa nem volt. Tittel is nagyon szerette volna, ha fáradságos munkájuk eredménye külföldi kollégáikhoz is eljuthat. Albert írja:

„De eltekintve azon szomorúságtól, melyet azon körülmény okozott Tittelnek, hogy csillagászati számos észleletei napfényt nem találhatnak, volt még ok is, mely őt mélyen bántotta. Tittelnek évi fizetése 1400 pengő forint lett volna... Ebből kellett saját háztartásának és személyes szükségleteinek költségét fedezni... de abból tartotta el továbbá özvegységre jutott édesanyját is és neveltette János nevű testvéröccse után hátramaradt három árvát. E sokféle költség élelmi gondokkal terhelé meg vállait, őt adósságba merítette...”

Mindezek folytán Tittel egy súlyos mánia ragadta hatalmába, amely igen megviselte érzékeny idegrendszerét. Mindenáron egri kanonok szeretett volna lenni. Egerben már többen és többször is megígérték neki ezt a tisztességgel és biztos jövedelemmel járó megbízatást, amelynek megszerzése azért vált mániájává, mert az egyetlen megoldásként jelentkezett reménytelen nincstelenségében. Ugyanakkor kínzó megaláztatásnak érezte a sorozatos visszautasítást.

Tittel okos volt és jó, szorgalmas és széles látókörű, nagylelkű és igen kellemes természetű, de ez a mánia egyre jobban elhatalmasodott rajta.

„Elég volt hozzá, Tittel az annyira óhajtott egri kanonokságot el nem nyerhetvén és mélyen megsértve azon sok csalódás által, melyekben bőven részesült, egész természete megváltozott, s az előbbi kedélyes vidorsága, kitartó lelkierője magasra fokozott idegességnek és keserű humornak adott helyet... Az est vagy az éj csendes óráiban, midőn a csillagdában együtt virrasztottunk és magunkban voltunk, tört ki leginkább búja méla panaszokra... Nem azért óhajtom én – mondá sokszor – az egri kanonokságot, hogy jobban, kényelmesebben, kevesebb fáradsággal élhessek, nem, hanem azért, hogy élelmi gondjaimtól megszabadulván, hazám virágzását én is elősegíthessem.”

Amikor 1830-tól kezdődően mint az újonnan megalakult Tudós Társaság rendes tagja habár csekély, de állandó jövedelemhez jutott, kissé reményesebb lett az élete. S ha Pyrker János László egri érsek személyében csalódott is, barátainak száma gyarapodott, s ők bizonyára segíteni tudtak volna rajta az idők folyamán.

De Tittel mindössze egy évig lehetett a Tudós Társaság tagja.

1831 júniusában tanítványának, Albert Ferencnek karjaiban visszaadta lelkét teremtőjének. Ő volt az Akadémia első halottja. Társai a járvány ellenére is elkísérték utolsó útjára. Vörösmarty Mihály verssel búcsúzott tőle.

„Midőn 1831-ben, a cholera öldöklő daemonja kezdett először dühöngeni Európában és különösen hazánkban, Tittel rémület foga el a veszélyes vendég elől, s több ízben úgy nyilatkozott előttem, miként tudja, hogy ő is e félelmetes betegség áldozatául fog esni. S az annyiszor megcsalódott ember ezen egy sejtelmében fájdalom! nem csalódott. 1831-dik évi Augusztus 26-án lehelé ki szép lelkét karjaim közt.”

A csillagvizsgáló az 1848/49-es szabadságharcban Buda ostroma idején a tűz martaléka lett. A forradalom leverése után a már amúgy is romossá vált épületet felrobbantották.

Műszereinek, könyveinek egy része – Albert Ferenc áldozatos értékmentő munkájának eredményeként – megőrződött számunkra.

Tittel halálakor

Téged, egek s csillagkoronák éjféli barátját,
A föld fellegein túl rideg ormi lakót,
Hogy közelebb jutnál, a csillagok ősurá, téged
Tittel! ohajtásid tűzseregéhez emelt;
Ah de utánad gyász maradott. Most felmegy az útas,
S nem leli, melyet várt, lelke az égi gyönyört:
Pusztá halommá lőn az imént meglelkesedett szirt,
S néma jegy a csillag, mely megyen orma fölött.

1831. augusztus 27.

Vörösmarty Mihály